

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pally*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM C.</i> MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLLOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаї Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агрощенко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	465
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE “SIGHT WORD” READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatoliy: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Livia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikolett: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL

Horváth Kinga

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar
horvathki@uj.s.k

Abstract

Mass training in higher education has led to the serious problem of student dropouts. We began to examine the reasons for dropouts by exploring the conditions that determine students' career choices. We found that in the academic year 2018/2019, the majority of one-subject teacher trainees enrolled at the Faculty of Education at the J. Selye University came to our university because of the Hungarian language of instruction. When choosing a university, students were mostly helped by the information they could find on our website. When choosing the right university, the importance of each option depends on whether the student is full-time or correspondent. Full-time students considered the following factors to be more important in their decision-making: practical knowledge to be obtained, services offered by the institution, prior information from the institution, free education.

Key words: student dropouts, career choice, careers advice and guidance.

Absztrakt

A felsőoktatásban a képzések tömegessé válása eredményezett egy komoly problémát, a hallgatói lemorzsolódást. A lemorzsolódás okainak vizsgálatát a hallgatók pályaválasztását meghatározó körülmények feltárásával kezdtük. Megállapítottuk, hogy a 2018/2019-es akadémiai évben a Selye János Egyetem Tanárképző Karára beiratkozott egyszakos pedagógusjelöltek jelentős többsége egyetemünkre a magyar oktatási nyelv miatt jelentkezett. A hallgatókat az egyetem választásánál leginkább azok az információk segítették, amelyekről a honlapunk által tájékozódhattak. Az egyetem választásának megítélése, az egyes opciók fontossága függ attól, hogy az illető hallgató nappali vagy levelező tagozatos-e. A nappali tagozatra jelentkező hallgatók a döntéshozatalukban szignifikánsan fontosabbnak ítélték a következő tényezőket: a megszerzhető praktikus ismeretek, az intézmény által kínált szolgáltatások, az intézménytől kapott előzetes tájékoztatás, az ingyenes oktatás.

Kulcsszavak: hallgatói lemorzsolódás, pályaaorientáció, pályaválasztási tanácsadás és segítségnyújtás.

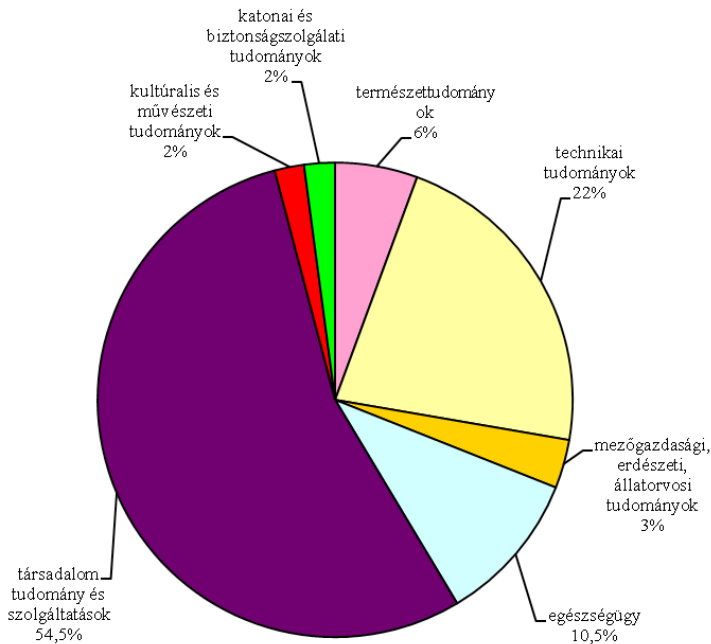
Bevezetés

Csapó Benő Prima Primissima-díjas neveléstudományi kutató egy interjúban a legnagyobb kihívásokról, melyekkel az oktatásnak, különös tekintettel a felsőoktatásra, a XXI. században szembe kell néznie a következőket nyilatkozta. „Mindent, ami rutin jellegű munka, akár fizikai, akár szellemi, átvesznek a gépek, a robotok. Amit nem lehet a gépekre bízni, az az innováció, az eredendően új termékek létrehozása. Megnő a szolgáltatások iránti igény, egyre több olyan munkahely jön létre, ahol emberekkel kell foglalkozni. Növekszik a képzőművészet szerepe, az ipari formatervezéstől a digitális termékek, szoftverek, játékok arculatának megtervezésén, a „napi fogyasztásra” szánt tömegkultúra termékein keresztül egészen a magas művészetekig. Erősödik a tudomány, a kutatás feladata, és mivel a világ nagy problémái egyre kevésbé anyagi természetűek, megnő a társadalomtudományok jelentősége. Ezek közé tartozik a neveléstudomány is,

amelynek választ kell adnia többek között azokra a kérdésekre is, hogy miképp lehet a fiatalokat felkészíteni az előzőekben említett kihívásokra”¹.

Az utóbbi három évben Szlovákiában is növekedett a társadalomtudományok iránti érdeklődés az érettségizők körében. 2015-ben a továbbtanulni szándékozó érettségivel rendelkező fiatalok 53%-a, 2016-ban 54%-a, 2017-ben 54,5%-a a felsőoktatási intézmények kínálatából valamilyen társadalomtudományi tanulmányi programot választott². Az 1. ábra a 2017-es állapotot tükrözi.

1. ábra. A felsőoktatási intézményekbe 2017-ben felvételt nyertek százalékos aránya az egyes tudományterületekre lebontva

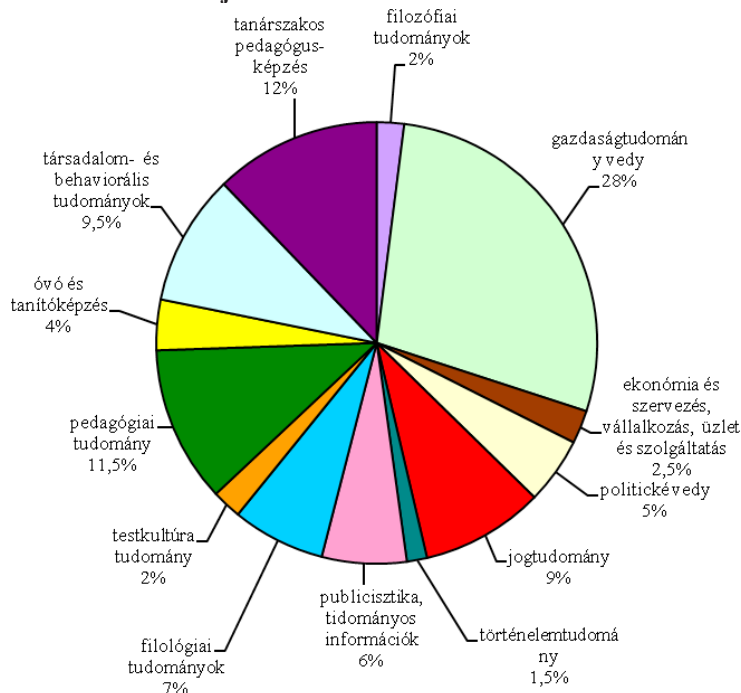
Forrás: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/skolstvo/vysoke-skoly/prijimacky-na-vysoke-skoly/prijimacie-konanie-na-vysoke-skoly-v-roku-2017.html?page_id=10300

¹ <http://uj.apertura.hu/2018/tel/fuzi-oktatas-nevel-es-tudomany-%E2%88%92-celok-alapelvekre-meresek-interju-csapo-benovel/>

² Tudomány és Műszaki Információs Központ hivatalos adatai szerint. Letölthető: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/skolstvo/vysoke-skoly/prijimacky-na-vysoke-skoly/prijimacie-konanie-na-vysoke-skoly-v-roku-2017.html?page_id=10300

Az utóbbi három évet összehasonlítva kijelenthető, hogy Szlovákiában a neveléstudomány iránt töretlen az érdeklődés. A 2017-es adatokat a 2. ábra prezentálja. A neveléstudományi tanulmányi programokat az érettségizők közel 30%-a választotta.

2. ábra. A társadalomtudomány és szolgáltatások tudományterületre 2017-ben jelentkezők részletesebb ismertetése

Forrás: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-oskolstve/skolstvo/vysoke-skoly/prijimacky-na-vysoke-skoly/prijimaciekonanie-na-vysoke-skoly-v-roku-2017.html?page_id=10300

Ezekre az adatokra is alapozva fogalmazódott meg az az elvárás, amelynek szerintünk a XXI. századi oktatásnak meg kell felelnie. Ilyen többek között a minőségi oktatás megoldásra váró problémája, azaz, hogy a középfokú és a felsőoktatás kiterjesztése mellett hogyan lehet megőrizni a hatékonyságot és azt a minőséget, amely akkor jellemezte az oktatást, amikor a népesség egy jóval kisebb hányadát fogadta be.

Annak ellenére, hogy az Európa 2020 stratégia értelmében 2020-ra a 30–34 éves korosztályban a diplomázottak arányának legalább 40%-osnak kellene lennie (Tóth 2018a, Tóth 2018b), Szlovákiában ezt az arányt még nem sikerült elérni. Amint az több statisztikai felmérés eredményéből következtethető, az iskoláztatás és az oktatás körülményei az utóbbi évtize-

dekben lényegesen megváltoztak. A felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma lényegesen megnőtt. Szlovákiában az 1950-es években az ország lakosságának 0,39%-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel, az 1991-es népszámlálási adatok alapján 5,08%-a, 2001-ben 7,1%-a. 2011-re ez az arány 10,8%-ra nőtt (Gurňák–Križan–Lauko 2009).

Az utóbbi három évben (2015, 2016, 2017) a szlovákiai középiskolákban érettségizett tanulók száma folyamatosan csökken, ám növekvő tendenciát mutat az érettségizők közül a felsőoktatásba jelentkezők és tanulmányaikat megkezdők aránya³ (1. táblázat).

1. táblázat. Az érettségizők és a felsőoktatásba beiratkozottak számszerű kifejezése

Középiskola típusa	2015-ben érettségizők	jelentkezők		beiratkozások		
		szám-szerűen	Az érettségizők	szám-szerűen	A jelentkezők	Az érettségizők
			%-os aránya		%-os aránya	%-os aránya
GIMNÁZIUM	16 231	13 498	83,2	10 578	78,4	65,2
SZAKKÖZÉPISKOLA	27 348	11 376	41,6	9 282	81,6	33,9
KONZERVATÓRIUM	412	125	30,3	60	48,0	14,6
ÖSSZESEN	43 991	24 998	56,8	19 920	79,7	45,3
Középiskola típusa	2016-ben érettségizők	jelentkezők		beiratkozások		
		szám-szerűen	Az érettségizők	szám-szerűen	A jelentkezők	Az érettségizők
			%-os aránya		%-os aránya	%-os aránya
GIMNÁZIUM	15 487	12 817	82,8	10 111	78,9	65,3
SZAKKÖZÉPISKOLA	26 404	10 757	40,7	8 842	82,2	33,5
KONZERVATÓRIUM	400	119	29,8	57	47,9	14,3
ÖSSZESEN	42 291	23 690	56,0	19 010	80,2	45,0
Középiskola típusa	2017-ben érettségizők	jelentkezők		beiratkozások		
		szám-szerűen	Az érettségizők	szám-szerűen	A jelentkezők	Az érettségizők
			%-os aránya		%-os aránya	%-os aránya
GIMNÁZIUM	12 202	9 921	81,3	8 049	81,1	66,0
SZAKKÖZÉPISKOLA	24 649	10 658	43,2	8 895	83,5	36,1
KONZERVATÓRIUM	321	99	30,8	55	55,6	17,1
ÖSSZESEN	37 172	20 675	55,6	16 998	82,2	45,7

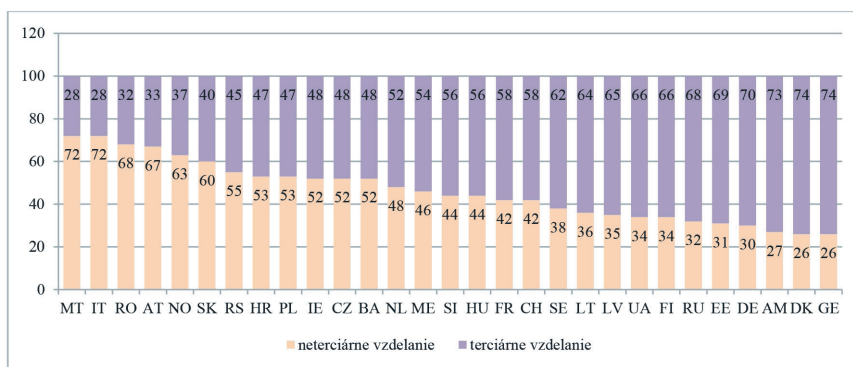
Forrás: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/skolstvo/vysoke-skoly/prijimacky-na-vysoke-skoly/prijimacie-konanie-na-vysoke-skoly-v-roku-2017.html?page_id=10300

Azzal együtt, hogy fontos a felsőoktatásban részt vevők számának növekedése, egyre hangsúlyosabbá válik az a kérdés is, hogy kik a bekerülők,

³ Tudományos és Műszaki Információs Központ hivatalos adatai szerint. Letölthető: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/skolstvo/vysoke-skoly/prijimacky-na-vysoke-skoly/prijimacie-konanie-na-vysoke-skoly-v-roku-2017.html?page_id=10300

érvényesül-e az esélyek egyenlősége, „inkluzív” vagy „exkluzív” módon működik-e a rendszer. Egy felsőoktatási rendszer „befogadó” jellegét nyilván egyértelműen jelzi a magas és az alacsony iskolai végzettségű szülői háttérrel rendelkező csoportok jelenléte, részesedése, a háttér azonban nem önmagában, hanem különböző csatornákon keresztül, különböző területeken fejti ki hatását. Az EUROSTUDENT V (Fuseková, Blanár 2015) vizsgálata a felsőoktatásban tanulók társadalmi háttérének különböző elemeit, életkörülményeit, valamint nemzetközi mobilitásukat térképezte fel. A szülők iskolai végzettsége az egyik legfontosabb háttérváltozója a felmérésnek, és jelentős hatással bír a hallgatók tanulmányi életútjára, kezdve a felsőoktatásba való belépésüktől egészen a végzettségük megszerzéséig. A szlovákiai hallgatók szüleinek iskolai végzettségét elemezve mind az apák, mind az anyák esetében a középfokú végzettség dominál (60%). Ha a szülők iskolai végzettségét nézzük meg, kiderül, hogy Szlovákia a 30 vizsgált ország között a 6. helyen helyezkedik el, mivel a hallgatók szüleinek 40%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel (2. táblázat). A szülők iskolai végzettségének hatása abból a szempontból is megfigyelhető, hogy mikor lépnek át a középfokról a felsőfokra a hallgatók: a diplomás szülőktől származó válaszadók csaknem 90 százaléka közvetlenül az érettségi után meg is kezdte felsőfokú tanulmányait, míg a nem diplomás szülővel rendelkezők kevesebb mint 80 százaléka folytatta megszakítás nélkül tanulmányait.

2. táblázat. Az európai egyetemisták szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége (2015. év feldolgozása)

Forrás: http://www.cvtisr.sk/buxus/docs//VS/eurostudent/eurostudent_v_web.pdf

A felsőoktatásban tanulmányaikat megkezdő, s azt idő előtt, azaz a diploma megszerzése nélkül elhagyó hallgatók száma viszont olyan méreteket ölt az egész világon, hogy e jelenséggel való foglalkozás nem csak kutatások tárgyaként, hanem gazdasági, illetve társadalmi problémaként is megjelenik (Tóth 2018a, 2018b, Kanczné Nagy, Tóth 2018).

A szakirodalmak többségében egyetértés mutatkozik abban a tekintetben, hogy a lemorzsolódás okainak vizsgálatát (Tóth-Bakos, Tóth 2018; Pogátsnik 2015; Krekuska 2015; Pásztor 2016) a hallgatók pályaválasztását meghatározó körülmények feltárásával érdemes indítani. Nem túlzás azt mondani, hogy a pályaválasztás és az élettervezés, ha nem is tudatosan, de már kisgyermekkorban megkezdődik. Jogos tehát a felvetés, hogy a pályaválasztás, a pályaorientáció kiemelt figyelmet érdemel korosztálytól függetlenül. A 2000-es évek elején a pályaorientáció az életpálya-tanácsadás részeként jelenik meg. Ezekben a folyamatokban a nevelési és karrier-tanácsadónak fontos küldetésük van. Az ő feladataikra, kompetenciáikra, problémáikra, nehézségeikre empirikus kutatási adatok elemzésén keresztül fókuszálunk a továbbiakban. Rámutatunk a szlovákiai pályatanácsadási rendszerben létező problémákra, illetve ellentmondásokra. Röviden kitérünk arra is, milyen tényezők befolyásolják a tanulókat a szakma, illetve a középfokú vagy a felsőfokú iskola választásánál. Végezetül egy izgalmas témát boncolgatunk, amely azzal függ össze, minek, kinek és milyen súlyllyal van döntő szerepe abban, hogy a középiskolás tanulók a pedagógiai pályát válasszák.

A pályaorientációtól az életpálya-tanácsadásig

2007-ben a szlovák kormány elfogadta az élethosszig tartó tanulás és az élethosszig tartó pályatanácsadás stratégiáját, amelyet az oktatásügyi minisztérium készített elő. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa által 2008-ban elfogadott, a Köznevelésről és közoktatásról, valamint egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről (közoktatási törvény) szóló 245/2008-as törvény 130. §-a kodifikálja a nevelési tanácsadás és megelőzés oktatási létesítményeit. A 130. § 2. pontja szerint a nevelési tanácsadás és megelőzés rendszerének alapelemeit a nevelési, pszichológiai és speciális pedagógiai tanácsadás és megelőzés képezik, amelyeknek része: a) a pedagógiai-pszichológiai tanácsadó és megelőzési központ, b) a speciális pedagógiai tanácsadó központ. A pedagógiai-pszichológiai tanácsadó és megelőző központ komplex pszichológiai, speciális pedagógiai, diagnosztikai, nevelési, tanácsadási és megelőzési gondozást nyújt a gyermekeknek, az egészségkárosult gyermekek kivételével, főként személyiségük, művelődésük és szakmai fejlődésük optimalizálása terén, a tehetségük fejlesztésében, a lélektani és magatartási zavarok kiküszöbölése terén. A törvényes képviselőnek és a pedagógus alkalmazottaknak tanácsadó szolgáltatásokat nyújt. A pedagógiai-pszichológiai tanácsadó és megelőző központ egyik részlege lehet a karrierfejlesztési tanácsadás. A 245/2008-as törvény 130. §

3. pontja definiálja a nevelési tanácsadás és megelőzés rendszerének további összetevőit: a) a nevelési tanácsadó, b) az iskolapszichológus, c) az iskolai speciális pedagógus, d) a gyógypedagógus, e) a szociális pedagógus, f) a megelőzési koordinátor. A közoktatási törvény a karrier-tanácsadást és a karrier-tanácsadót nem ismerteti részletesebben.

2009-ben viszont egy új, A pedagógiai alkalmazottakról és szakmai alkalmazottakról szóló 317/2009-es törvény bevezeti a pedagóguséletpálya-rendszert, amely olyan rendszert jelent, „ahol egyrészt előmeneteli fokozatok, másrészt különböző beosztások, pozíciók érhetők el” (Horváth, Németh, Strédl, Szabóová, Tóth-Bakos 2015: 43). A törvény 32. §-a meghatározza a pedagógusi életpálya pozícióit/beosztásait, amelyek két irányban határozzák meg a pedagógus életpályáját: 1. specializált tevékenységeket végző pedagógus (osztályfőnök, nevelési tanácsadó, karrier tanácsadó, bevezető (mentor) pedagógus, tantárgybizottság-vezető, rendszergazda, drogmegelőző-koordinátor). 2. irányítói/vezetői tevékenységet végző pedagógus (igazgató, igazgatóhelyettes, vezető mester pedagógus/főmester, vezető mesternevelő/főnevelő). Itt találkozunk először a karrier tanácsadó funkciójával, aki a törvény 33. § 6. pontja szerint feladatokat lát el a tanulók felkészítésében a munkaerőpiacra való kilépésüket illetően. A karrier-tanácsadó pozícióját szakmai alkalmazott is elláthatja, ami azt jelenti, hogy ennek a pozíciónak a betöltéséhez nem szükségeltetik feltétlenül pedagógusi végzettség.

A pályaorientáció területén az oktatás mellett tehát a munkaügyet is érinti a szabályozás. A munkaügyben 3 évig, 1993. november 15-től 1996. december 31-ig volt hatályban a Munka-, Szociális és Családügyi Minisztérium 251/1993-as rendelete, amely a pályaválasztási tanácsadásra jogosultak célcsoportját azon személyekben jelöli ki, akik befejezték a tankötelezettségüket, és még nem álltak munkaviszonyba. Ez a minisztériumi rendelet a Szlovák Nemzeti Tanács 83/1991-es „A foglalkoztatás politikájáról” szóló törvény alapján a Munkaügyi Hivatalok által nyújtott tanácsadási tevékenységet részletezi. A foglalkoztatás politikájáról szóló törvény többször is módosult, 1996-tól a Foglalkoztatásról címet viselte (387/1996), amelynek érvényessége az 5/2004-es a Foglalkoztatási Szolgáltatásról szóló törvény elfogadásával megszűnt. A 453/2003-as törvény a szociális, a családjogi és a foglalkoztatás-szolgáltatási terület államigazgatási szerveiről szól. Ezzel a törvénnyel alakult meg a Munka-, Szociális és Családügyek Központi Hivatala, amely ebben a reszortban az államigazgatás központi szerve, és a járási illetőségű Munka-, Szociális és Családügyi Hivatalokat

irányítja. A Foglalkoztatási Szolgálatról szóló 5/2004-es törvény szerint pályaorientációs munka folyik a munkaügyi hivatalokban, szervezetileg a központi hivatalban, a járási illetékességű hivatalokban, illetve a járási illetékességű hivattal szerződésben álló magáncég is szolgáltatathat tanácsadást. Itt olvasható a pályatanácsadás legteljesebb meghatározása (43. § 2. pont): „A pályatanácsadás célja, az azt igénybe vevő személy pályaválasztásának, pályamódosításának elősegítése, és számára érdeklődésének, képességének, személyiségének és a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő pályaterv kialakítása.” A Foglalkoztatási Szolgálatról szóló 5/2004-es törvény nem kodifikálja a karrier-tanácsadást, sem a karrier-tanácsadó funkcióját, illetve szerepét.

A fenti levezetésekéből egyértelmű, hogy a pályaorientációt, pályatanácsadást teljes szakmai életutat megalapozó és azt végig is kísérő humán szolgáltatásként értelmezzük. Ez magában foglalja a tanulmányi és a pályaválasztási tanácsadást, a nevelési tanácsadást, a pályaalakmassági vizsgálatot, a pályairányítást, az informatív pedagógiai tanácsadást, a pályaorientációt és a pályafejlődési tanácsadást is. Vagyis a pályaorientáció az életpálya-tanácsadás részeként jelenik meg. Ennek értelmében *életutat támogató pályaorientációról* beszélhetünk (Kenderfi 2011; Hegyi–Halmos 2016).

A fenti levezetésekéből az is kitűnik, hogy a pályaválasztást, a pályaorientációt több különböző ágazati jogszabály is említi, „ezek a fogalmak nem ugyanazt takarják, részben átfedőek, mindegyik ágazati jogszabály a maga funkciója szerinti tartalommal határozza meg a tevékenységet, a maga logikájában telepít valahová pályaorientációval kapcsolatos feladatot” (Princzinger, 2010: 21). Kenderfi (2011) arra is figyelmeztet, hogy a tanácsadási szolgáltatások jellemzően intézményhez kötöttek, és így nehéz a folyamatosság megteremtése az egész életút végigkísérése során. Az sem tisztázott megfelelően, hogy kit tekintünk szakembernek, így ez további problémák forrása lehet.

A pedagógusok pályaorientációs feladatai a kutatások tükrében

Szlovákiában a pedagógusok pályaorientációs feladatai az 1996-os minisztériumi rendeletben is jelen voltak, továbbá megjelennek a 2008-as közoktatási törvényben és a 2009-es pedagógiai alkalmazottokról és szakmai alkalmazottokról szóló törvényben egyaránt. Kutatások azonban rámutatnak, hogy a pályaorientáció pedagógiai feladatként nem épült be szervesen a gyakorlati pedagógiai munkába. A pedagógusok nem feltétlenül rendelkeznek a pályaorientációs tevékenységhez szükséges ismeretekkel, képzettséggel, és nem szabályozott a pályaorientációs fejlesztő munka helye a pedagógiai tevékenység rendszerében.

A szakmai közösséget már régebben érdekelte a nevelési tanácsadók reálisan végzett tevékenysége, munkafeladatai és -feltételei, a tanácsadók által észlelt nehézségek. A nevelési tanácsadók munka- és feladatköreinek kutatásai (a tanácsadási kompetenciák, illetve professzionális standardok hiányában) a szakirodalmi megfogalmazásokra szorítkoztak, amelyek a nevelési tanácsadók három feladatkörét különítették el: tanácsadási, konzultációs és koordinációs tevékenység (Gajdošová 1998; Šefránková 1999; Horváthová 1999a; Horváthová 1999b). Egy 2006-ban végzett kutatásnak célja volt a nevelési tanácsadók munkaköri, professzionális standardjának megfogalmazása (Lepeňová, Slovíková 2006) a nevelési tanácsadók akkori munkafeladatai feltárásának és elemzésének a segítségével. A kutatásban 284 nevelési tanácsadó vett részt (171 általános iskolákban, 79 középiskolákban, 34 gimnáziumokban dolgozott). Elsőként a nevelési tanácsadók a funkció betöltéséhez szükséges személyiségi jellemzők fontossági sorrendjét alkották meg. Legfontosabbnak a tanulókkal, az ifjúsággal való kommunikációs képességet gondolták. A kutatás másik fontos célja volt feltárni és megalkotni a szakmai tudás készségeit. A nevelési tanácsadók által megítélt legfontosabb kulcskompetencia a pedagógusokkal, szülőkkel és egyéb tanácsadókkal, tanácsadói létesítményekkel való kapcsolatok kialakítása, a kapcsolattartás. Fontosnak ítélték továbbá a nevelési tanácsadó tevékenységével összefüggésben levő jogi ismereteket, a csoportos tanácsadás technikáinak az ismeretét és alkalmazását. A speciális kompetenciák körében szerepeltek a személyiségfejlődési tanácsadás, a tanulmányi tanácsadás, a pályaeorientációs tanácsadás és a pedagógusoknak szóló tanácsadással kapcsolatos fontossági megítélések. A személyiségfejlődési tanácsadás körében a nevelési tanácsadók a lelki betegségek kialakulásának megelőzése terén a legfontosabbnak az iskolapszichológussal és -orvossal való együttműködést ítélték. A tanulmányi tanácsadás körében a hátrányos helyzetű tanulók tanulási nehézségeinek segítését tartották a legfontosabbnak. A pályaeorientációs tanácsadás témában a nevelési tanácsadók a legfontosabb kompetenciaként a tanulók pályaválasztási döntéshozatalában nyújtott tanácsadást határozták meg. A pedagógusoknak szóló tanácsadással kapcsolatos kompetenciák közül a legfontosabb minősítést a tanulók egyéni integrációjával kapcsolatos segítségnyújtás, tanácsadás képessége kapta. Összegezve elmondható, hogy a szakszerű nevelési tanácsadói munka előfeltételeit a nevelési tanácsadók a személyiségi jellemzőkben látják.

A nevelési tanácsadó feladatköre a mai kor turbulens történéseinek köszönhetően egyre szélesedik. A 245/2008-as Közoktatásról és közneve-

lésről szóló törvény 134. §-a a nevelési tanácsadásról így rendelkezik: „A nevelési tanácsadó feladata tanácsok nyújtása a gyermekek személyiségi, oktatási, hivatásbeli és szociális szükségleteinek megoldásában, valamint a pályorientációs tanácsadás. A nevelési tanácsadó szükség esetén a gyermekeknek és törvényes képviselőiknek pedagógiai, pszichológiai, szociális, pszichoterápiás, reedukációs és más szolgáltatásokat közvetít, amelyeket az osztályfőnökökkel együttműködve koordinál. Szorosan együttműködik az iskolapszichológussal, az iskola speciális pedagógusával és a tanácsadó intézmények szakmai alkalmazottaival.” A nevelési tanácsadóra rengeteg, és széles körű feladatok elvégzése hárul. Ha a nevelési tanácsadótól elvárjuk, hogy minden feladat teljesítésében méltán helyt álljon, akkor a vonatkozó törvényi rendelkezéseket is módosítani kellene abban az értelemben, hogy a tanácsadót mint professziót definiálja az iskolai tanácsadási rendszerben, törekedjen a professzió betöltéséhez szükséges főként szakmai feltételek megállapítására és érvényesítésére, biztosítsa a munkájukhoz szükséges tárgyi, eszközi, pénzügyi és módszertani feltételeket. Alábbi elemzésünkéből kiderül, ezek javarészt még váratnak magukra.

A következő gondolatsorok a szlovákiai pályatanácsadási rendszerben létező problémákra, ellentmondásokra kívánnak rámutatni. Szlovákiában a nevelési tanácsadó az iskolákban egyfajta funkcióként van értelmezve. Létezik ugyan a nevelési tanácsadók számára specializált képzés (2009-től specializált innovációs képzés), de e funkció betöltéséhez nem szükségeltetik a képzés elvégzése. Dianovská (2013) kutatásából kiderül, hogy a specializált innovációs képzést a mintában részt vett nevelési tanácsadók 40,53%-a végezte el. Legmagasabb arányban (60,12%) az általános iskolákban tevékenykednek szakképzettség nélküli nevelési tanácsadók. A képzések tartalmára ezen a helyen nem térünk ki. Említést érdemel, hogy 2017-ben a 39/2017-es számú miniszteri utasítás értelmében megszülettek a pedagógusok kategóriái és alkategóriái számára a professzionális standardok, köztük a nevelési tanácsadóké is.

Szlovákiában a pedagógusok és nevelők órákötelezettségeit kormányrendelet szabályozza. 2017-ben nyilvános vitára bocsátották a legújabb tervezetet, amelyben a nevelési tanácsadók is benne foglaltatnak. A vitára bocsátott tervezet a nevelési tanácsadók órákötelezettségét minimálisan érintette volna. Konzerválódott volna az a helyzet, amely már évtizedekig a nevelési tanácsadók órákötelezettségének 1-től 5 óráig való csökkenését a tanulók létszámától teszi függővé. A vitába nagyon intenzíven

beszálltak a különböző szakmai szervezetek, köztük a Nevelési Tanácsadók Szövetsége is. Javaslataikban a nevelési tanácsadók órákötelezettségének csökkentése a tanulók számától függően 5-től 8 óráig terjedne. A tervezet még nem jogerős.

Szlovákiában megoldatlan az iskolákban tevékenykedő nevelési tanácsadók módszertani vezetése, irányítása is. A közoktatásról szóló törvény 130. § 7. bekezdése kimondja, hogy a Pedagógiai-pszichológiai Tanácsadó és Megelőzési Központ, és a Speciális Pedagógiai Tanácsadó Központ módszertanilag irányítják a nevelési tanácsadási rendszer további részeinek tevékenységét az iskolákban. Szakmai-módszertani segítséget a nevelési tanácsadás területén általában a területileg illetékes tanácsadói intézmény nyújt. Évtizedekig ezt a feladatkört a nevelési tanácsadók metodikusai végezték, akik javarészt felsőfokú végzettséggel rendelkező pedagógusok voltak. A pedagógiai alkalmazottokról és szakmai alkalmazottokról szóló 2009-ben elfogadott törvény a pedagógiai végzettséggel rendelkező szakembereket nem tekinti szakmai alkalmazottaknak, így a tanácsadói létesítmények a pedagógusokat, akik korábban a nevelési tanácsadókat módszertanilag vezették, nem tudták tovább foglalkoztatni. Ennek az lett a következménye, hogy a nevelési tanácsadók módszertani vezetése valójában vakvágányra terelődött, a tanácsadói létesítmények a nevelési tanácsadók módszertani vezetését már nem tudják ellátni, és ez a probléma maig megoldatlan. Pozitív lépésnek minősíthető a pozsonyi Comenius Egyetem Tanárképző Karának Pszichológia és Patopszichológia Tanszékén indított, a 2015/2016-os akadémiai évtől tanulható, a gyakorlat és a szakma igényeit figyelembe vevő „Fogyatékkal élők pszichológiai és karrier-tanácsadása” tanulmányi program, amely program abszolvensei a fogyatékkal élők szükségleteire fókuszáló karrier-tanácsadók lesznek (Šramová, Cabanová, Groma 2016).

Problémának tekinthető a fogalmak tisztázatlansága és használata. Konkrétan a nevelési tanácsadóra, a nevelési tanácsadási rendszerre, a karrier-tanácsadóra, a karrier-tanácsadási rendszerre utalok. A közoktatási törvény kizárólag a nevelési tanácsadási rendszert, annak elemeként a nevelési tanácsadót értelmezi, mellőzi a karrier-tanácsadás fogalmát. Viszont A pedagógiai alkalmazottokról és szakmai alkalmazottokról szóló 2009-es törvény bevezeti a karrier-tanácsadó fogalmát és pozícióját, akit a törvény specializált tevékenységeket végző pedagógusnak definiál. Összegezve elmondhatjuk, hogy a szlovákiai közoktatásban a karrier-tanácsadás fogalma nem honosodott meg. Az Oktatás és Nevelés Fejlesztésének Nemzeti Prog-

ramja (2018–2027) című dokumentum sem támaszkodik erre a fogalomra, a hagyományos nevelési tanácsadást használja továbbra is.

A fentebb elemzett problémák és ellentmondások ellenére nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az általános és középiskola, nevezetesen a nevelési tanácsadó és a többi pedagógus azok, akik a tanulók pályaeorientációs döntését a leginkább elősegítik. De vajon ez így van-e?

A tanulók döntéshozatalai a kutatások tükrében

Pedagógiai szempontból az általános iskolába járó tanulók pályaeorientációs döntése a legmeghatározóbb, egyrészt mert alakulása a tanulók további életére igen jelentős, másrészt ez az a korosztály, akinek ez a feladat életkorából, személyiségének kiforrottságából, szociális kapcsolatainak változásaiból adódóan a legnagyobb nehézséget okozza (Mulik 2010). Számos kutatás eredménye (Ritoók 2008; Svitek 2016; Liskó 1998; Mulik 2010; Gerbery Bodnárová, Filadelfiová 2007) azt mutatja, hogy a tanulók iskolaválasztásánál a döntő szerepet a szülői aspirációk játsszák, ezeknek azonban korlátot szab a gyerek képessége és felkészültsége, és a „közös” döntéshozatalnál a szülők igyekeznek tekintetbe venni a gyerekek érdeklődését is. Mulik (2010) azt kívánta bizonyítani, hogy a vizsgált általános iskola 7. és 8. osztályos tanulóinak pályaeorientációs döntéseiben a szülői befolyás mellett a tanári hatás jelenik meg legerőteljesebben. A pályaeorientációs döntést befolyásoló hatások kérdéskörének elemzése után elmondható, hogy a válaszolók szignifikáns különbséggel a szülői hatást említették első helyen. A tanári ráhatásnál a szignifikancia nem volt kimutatható. Hasonló megállapításra jutott Svitek (2016) is, aki a szlovákiai révkomáromi magyar tanítási nyelvű középiskolákban 2016-ban érettségiző tanulók körében kutatott a pályaválasztási döntésükkel kapcsolatban. Eredményei alapján elmondható, hogy a vizsgált célcsoportban a tanulók leginkább maguk hozzák meg a döntést a továbbtanulásról. A tanárok befolyása relatíve alacsony ahhoz képest, hogy a középiskola/gimnázium alatt a tanulók napi szintű kontaktusban vannak, és a tanáraik láthatják első körben, hogy mire képesek, milyenek az adottságaik. Erniholdová (2013) és Svitek (2016) kutatásai fényt derítettek arra, hogy a középiskolákban a nevelési tanácsadó által nyújtott szolgáltatások a legkevésbé befolyásoló tényezőként szerepelnek a tanulók döntéshozatalában.

A fenti megállapítások aggodalomra adnak okot, mert a nevelési tanácsadó tevékenysége, illetve a tanári példakép egyre kevésbé van hatással a tanulók pályaválasztási döntéshozatalára.

Ha a pedagógus ebben a képzetben kevésbé van jelen, ki és mi befolyásolja leginkább a középiskolai tanulók továbbtanulási szándékait?

Erniholdová (2013) és Svitek (2016) arra a megállapításra jutottak, hogy a középiskolai tanulók a felsőoktatási intézmény kiválasztásánál leginkább az intézmények internetes oldalairól tájékozódnak. A döntéshozatalban fontos tényezőként szerepel a család, valamint az egyetemek által tartott nyitott napokon szerzett és kapott információk. Az iskolák alkalmazottaitól (tanárok, osztályfőnökök, iskolapszichológus, pályaválasztási tanácsadó) külön-külön a válaszok alapján a tanulók kevésbé tájékozódnak.

A pedagógusjelöltek döntéshozatalát befolyásoló tényezők a kutatások tükrében

A komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Karán működő Ratio Pedagógiai Kutatócsoport célul tűzte ki egy olyan program kidolgozását, amely elősegíti, hogy a tanulóikat folytató fiatalok jobban megismerjék az egyetemi életet, a választott szakjukat, a tanulmányi és adminisztrációs követelményeket, az egyetem által kínált lehetőségeket, valamint az elhelyezkedési lehetőségeket (Nagy et al. 2018). E feladat megvalósítása érdekében olyan mérőeszközöket fejlesztettünk ki, amelyek vélhetően hozzájárulnak a hallgatók önismeretéhez, ami által eredményesebben fognak tudni megbirkózni a tanulmányi kötelezettségeikkel. Ennek függvényében 2018. szeptember hónapjában az új akadémiai évet kezdő pedagógusjelöltek körében a Selye János Egyetem Tanárképző Karán egy újabb kutatást végeztünk, mely kizárólag az egyszakos óvodapedagógus jelöltek véleményének feltárására fókuszált.

A kutatási minta bemutatása

Két háttérváltozó függvényében mutatjuk be a kutatási mintát: *a hallgató által választott szak* (konkrét tanulmányi program); illetve *a hallgató szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége*. Az előző fejezetekben prezentált több kutatás eredményei is rámutattak arra, hogy a szülők iskolázottsága nagymértékben befolyásolja gyermekük továbbtanulási szándékait. Kíváncsiak voltunk arra, vonatkoztatható-e ez a megállapítás a mi intézményünkre is. Ezért kerestük a hallgatóink szüleinek iskolázottsága, illetve az apák és anyák iskolai végzettsége közti összefüggést.

A kutatásban 148 pedagógusjelölt vett részt. Ebből 139 (93,9%) volt a nő, 9 (6,1%) a férfi. Az óvodapedagógus tanulmányi programon 136 (91,9%), a pedagógia és köznevelés tanulmányi programon 2 (1,4%), és a tanítóképzés tanulmányi programon 10 (6,8%) hallgató tanul. 86 hallgató a nappali tagozaton, 62 hallgató levelező tagozaton tanul. A választott szakok és a hallgatók nemük szerinti megoszlása a 3. táblázatban látható.

3. táblázat. A kutatási minta bemutatása

			Nem		Total
			férfi	nő	
Első_szak	Óvodai és elemi pedagógia	Count	5	131	136
		% within Első_szak	3,7%	96,3%	100,0%
		% within Nem	55,6%	94,2%	91,9%
	Tanítóképzés	Count	4	6	10
		% within Első_szak	40,0%	60,0%	100,0%
		% within Nem	44,4%	4,3%	6,8%
Pedagógia és köznevelés	Count	0	2	2	
	% within Első_szak	0,0%	100,0%	100,0%	
	% within Nem	0,0%	1,4%	1,4%	
Total	Count	9	139	148	
	% within Első_szak	6,1%	93,9%	100,0%	
	% within Nem	100,0%	100,0%	100,0%	

A kutatási kérdés és a hipotézis megfogalmazása

A legfőbb dolog, ami érdekelt minket, hogy az intézményünkbe felvételt nyert hallgatók miért minket választottak. Megfogalmaztuk a kutatási kérdést: *Mi és milyen mértékben befolyásolta a hallgatók döntését az egyetemünk, illetve a szak (konkrét tanulmányi program) választásánál?*

Megfogalmaztuk a hipotézist.

H1: A képzési forma szerint nincs szignifikáns összefüggés az egyetem választásának megítélésében.

Az adatok elemzése és a kutatási eredmények ismertetése

Az adatelemzés során az adatok lekérdezése Microsoft Excel programmal történt. A kérdőíves adatállomány feldolgozásához (statisztikai elemzéséhez) SPSS statisztikai programcsomagot alkalmaztunk. Az adatelemzést egyváltozós és többváltozós statisztikai módszerekkel végeztük. Az értékelés első lépése a teljes adatállomány leíró statisztikai mutatóinak (gyakoriság, válaszeloszlás elemzése, skálás kérdések átlaga és szórása) számítása volt. Egy-egy kérdés értékelését gyakoriságtáblázatokkal, statisztikai paraméterekkel, ún. egyváltozós feldolgozásokkal valósítottuk meg. Több válasz kapcsolódását is elemeztük, kereszttáblák készítésével, ún. kétváltozós feldolgozásokkal végeztünk összefüggés-vizsgálatokat. Az összefüggések statisztikai alátámasztása érdekében khi-négyzet-próbát végeztünk, mely előtt teszteltük a változók normál eloszlását. Ezt követően a minta szegmenseinek értékelését és összehasonlítását készítettük el. A szegmensek részben oktatási, részben geodemográfiai szegmensek voltak, például a képzés típusa, a képzési forma, a nem, a szülők iskolai végzettsége. A

szignifikáns összefüggések, illetve különbségek kimutatására khi-négyzet-próbát (nominális kérdések), illetve variancia-analízist (skálás kérdések) használtunk. A különbségeket, illetve az összefüggéseket 95%-os szinten tekintettük szignifikánsnak.

A kérdőívben a hallgatóknak az egyetem választásával kapcsolatos véleményét 1-től 5-ig terjedő Likert-skálán lehetett minősíteniük (1=egyáltalán nem volt fontos, 5= nagyon fontos volt). Az egyetemünk választásánál a legfontosabb szempont a *magyar tanítási nyelv* volt. Ezt jelölte a hallgatók 73,6%-a. A hallgatók 44,6%-a szerint az egyetemünk választásánál fontos szempont volt még az intézménytől kapott előzetes tájékoztatás. A hallgatók 41,9%-a szerint az egyetemünk választásánál fontos szempont az, hogy könnyebb *jó állást találni az itt megszerzett diplomával*. A hallgatók 48,6%-a szerint az egyetemünk választásánál a legkevésbé fontos szempont a szülői ajánlás, 41,9%-a szerint a legkevésbé fontos szempont a középiskolai tanárok ajánlása, míg 35,1%-a szerint a lakhelyhez való közelség.

A normalitásvizsgálatnál alkalmazott Kolmogorov–Smirnov-próba mutatja, hogy a változók nem normál eloszlásúak, ezért a metrikus változók közötti összefüggések vizsgálatához khi-négyzet-próbát alkalmaztunk.

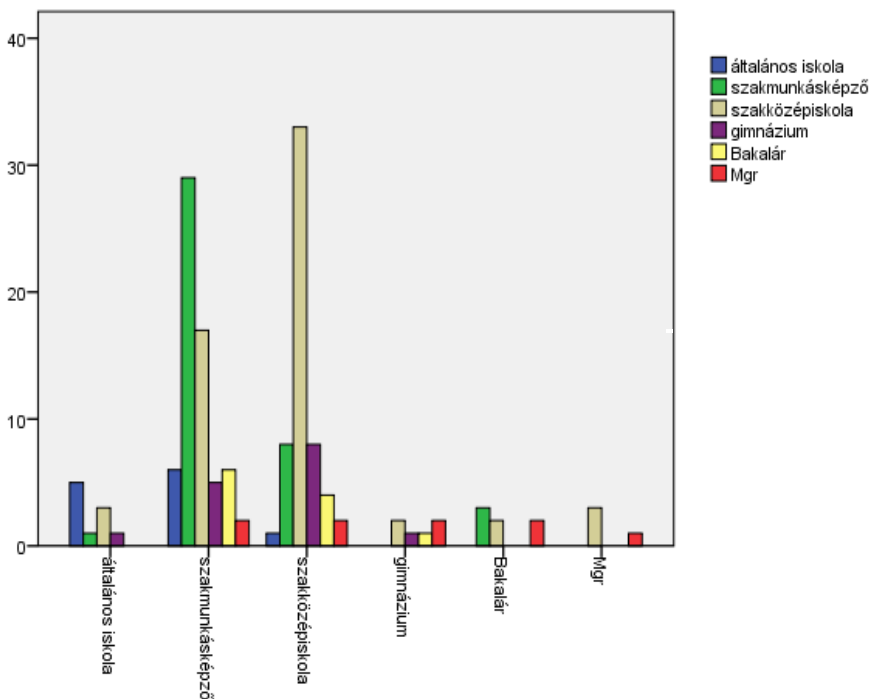
A hipotézis (H1) kiértékelésére felállítottuk a H_0 hipotézist: *A képzési forma szerint nincs szignifikáns összefüggés az egyetem választását befolyásoló tényezők megítélésében.*

Megvizsgáltuk a hallgatók képzési forma szerinti vélekedését az egyetem választásának megítéléséről, tehát az egyes opciók fontosságáról annak függvényében, hogy az illető hallgató nappali tagozatos vagy levelező tagozatos-e. Négy változónál észleltünk szignifikáns különbséget. Mind a négy változó a nappali tagozatos hallgatóknál hangsúlyosabban befolyásolta az egyetemünk választását, mint a levelezős tagozatra jelentkezőknél. A *megszerezhető praktikus ismeretek* (Pearson Chi-Square 10,437, $df = 4$, $p = 0,034$), az *intézmény által nyújtott szolgáltatások* (Pearson Chi-Square 11,946; $df = 4$; $p = 0,018$), az *intézménytől kapott előzetes tájékoztatás* (Pearson Chi-Square 11,311; $df = 4$; $p = 0,023$), az *ingyenes oktatás* (Pearson Chi-Square 50,907; $df = 4$; $p = 0,000$). A levelező tagozatosoknál az ingyenes oktatás fontossága nem játszik szerepet, mivel ez de jure fizetős képzés, ezért ez a szempont számukra egyáltalán nem volt fontos. A nappali tagozatosoknál viszont fontos volt. A H1 kiértékelése: *A képzési forma szerint szignifikáns összefüggés van az egyetem választását befolyásoló négy tényező (megszerezhető praktikus ismeretek, az intézmény által nyújtott szolgáltatások színvonala, előzetes tájékoztatás az intézményről, ingyenes oktatás) megítélésében.*

A hallgatókat megkérdeztük, miért ezen a szakon kívánnak továbbtanulni. 100 hallgatónál (67,6%) nagyon fontos szempontnak minősült az, hogy *pedagógusok szeretnének lenni*, ugyanennyi hallgatónál nagyon fontos szempontnak minősült az, hogy *magyar nyelven tanulhat*. A szakválasztásnál a szülői vélemény, illetve a tanárok ajánlásai nem játszottak döntő szerepet.

A szülők iskolai végzettsége jelentős hatással bír a hallgatók tanulmányi életútjára, kezdve a felsőoktatásba való belépésüktől egészen a végzettségük megszerzéséig. Ezért közelebbről is megvizsgáltuk ezt a háttérváltozót. Kíváncsiak voltunk arra, hogy az egyetemünkre beiratkozott elsőéves óvodapedagógiai szakos hallgatóink szüleinek iskolai végzettsége összhangban van-e a szlovákiai átlaggal. A 3. ábra mutatja a szülők legmagasabb iskolai végzettségét.

3. ábra. A szülők legmagasabb iskolai végzettsége

A 3. ábrából kitűnik, hogy a 148-as alapsokaságban 1 olyan hallgató van, akinek mindkét szülője rendelkezik másodszintű felsőfokú végzettséggel. A legtöbb hallgatóink édesanyja és édesapja szakmunkás vagy szakközépiskolai (nem terciáris) végzettséggel rendelkezik.

Megvizsgáltuk, hogy *az apa és az anya iskolai végzettsége között van-e szignifikáns összefüggés*. Felállítottuk a H_0 hipotézist: *Az apa és az anya iskolai végzettsége között nincs szignifikáns összefüggés*. (Pearson

Chi-Square 73,374; $df = 25$; $p = 0,000$, ami kisebb, mint 0,05, ezért a H_0 -t elvetjük.) Ez alapján kijelenthető, hogy *az apa és az anya iskolai végzettsége között szignifikáns összefüggés van*. A kutatási mintánkban részt vett pedagógusjelöltekről elmondható, hogy az egyetem elvégzése után a családjukban ők lesznek az elsőgenerációs értelmiségiek, mivel a hallgatók szüleinek meghatározó többsége szakmunkásképző, illetve szakközépiskolai végzettséggel rendelkezik.

Az egyetem és a szak választását befolyásoló tényezőkkel kapcsolatos főbb megállapítások összegzése

A 2018/2019-es akadémiai évben a Selye János Egyetem Tanárképző Karára beiratkozott egyszakos pedagógusjelöltek jelentős többsége egyetemünkre a magyar oktatási nyelv miatt jelentkezett. A hallgatókat az egyetem választásánál leginkább azok az információk segítették, amelyekről a honlapunk által tájékozódhattak. A döntéshozatalukban a szülők és a középiskolai tanárok tanácsai nem játszottak fontos szerepet.

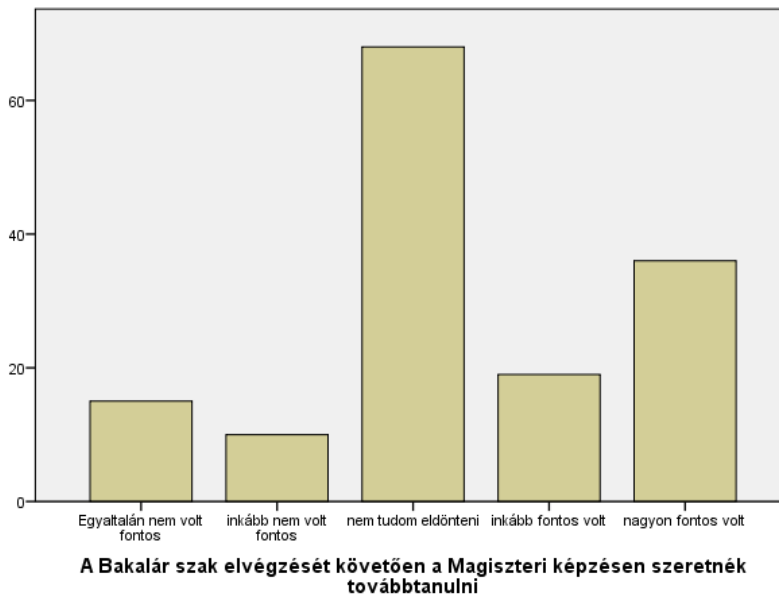
Az egyetem választásának megítélése, az egyes opciók fontossága függ attól, hogy az illető hallgató nappali tagozatos vagy levelező tagozatos-e. A nappali tagozatra jelentkező hallgatók a döntéshozatalukban szignifikánsan fontosabbnak ítélték a következő tényezőket: a megszereshető praktikus ismeretek, az intézmény által kínált szolgáltatások, az intézménytől kapott előzetes tájékoztatás, az ingyenes oktatás.

Konstatáljuk, hogy az egyetemünkre jelentkező hallgatók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége abban mutat hasonlóságot a szlovákiai átlaggal, hogy a szülők többsége középiskolai végzettséggel rendelkezik. A szlovákiai hallgatók szüleinek 40%-a felsőfokú végzettség rendelkezik. Ez az arány ebben a mintában messze elmarad a szlovákiai átlaghoz képest.

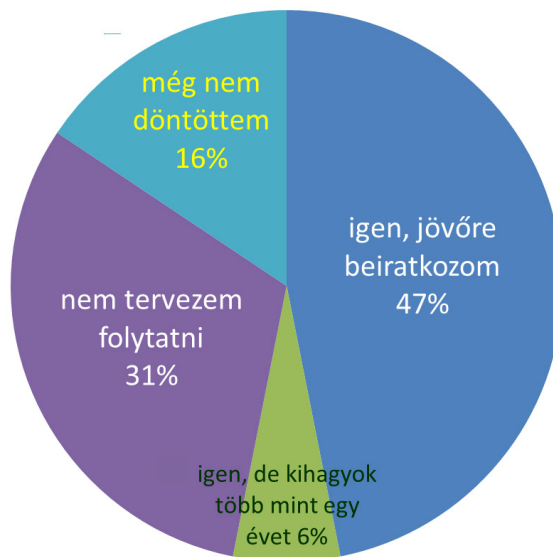
A szakválasztásnál (óvodai és elemi pedagógia) nagyon fontos szerepet játszott az, hogy a jelentkezők eleve pedagógusok szeretnének lenni, és magyar nyelven folytathatják tanulmányaikat. A szakválasztásnál sem a szülői, sem a tanári tanácsok, ajánlások nem játszanak fontos szerepet.

A hallgatók továbbtanulási szándékaira is kíváncsiak voltunk. A 4. ábra mutatja, hogy az elsőéves pedagógusjelöltek közül 68-an (a minta 45,9%-a) még nem tudják eldönteni, folytatni fogják-e tanulmányukat mesterszinten vagy sem. Ezzel a megállapítással, a lemorzsolódás csökkentése érdekében, a továbbiakban komolyan foglalkoznunk kell más módszerek alkalmazását is bevonva, pl. a SWOT-analízis és a szóbeli kikérdezés módszerét (Szabóová 2018).

4. ábra. Az elsőéves hallgatók továbbtanulási szándékai

5. ábra. A harmadéves óvopedagógus nappali tagozatos hallgatók továbbtanulási szándékai

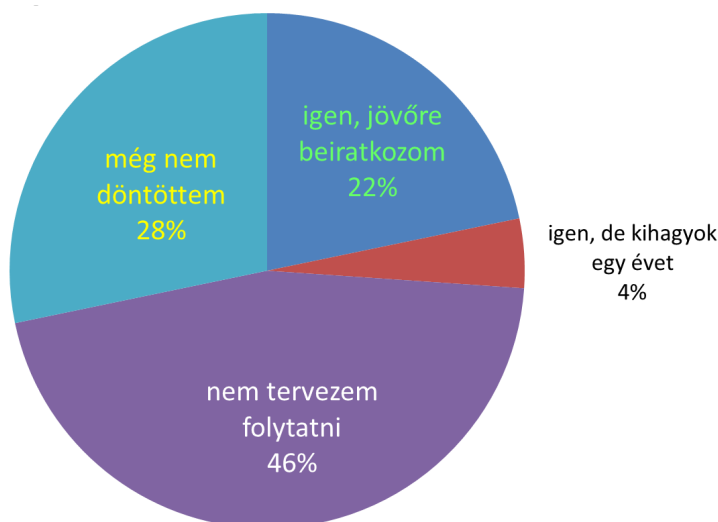

Kutatásunk fontos elemének tartottuk a hallgatók további tanulmányi terveinek vizsgálatát. 2018. március hónapban karunkon folyt egy kérdőíves kutatás (Nagy et al. 2018), melyben a kar harmadéves óvóképzős hallgatói

vettek részt (5. ábra, 6. ábra). A levelező tagozatos hallgatók 22 százaléka (9 fő), a nappali tagozatos hallgatók 47 százaléka (31 fő) nyilatkozott úgy, hogy folytatni tervezi tanulmányait mesterszinten. Ez az arány nagyon közel van a 2015-ben publikált magyarországi Eurostudent-kutatás⁴ megállapításaihoz (a szlovák jelentés ezt az adatot nem tartalmazza).

A levelező tagozatos hallgatók 46 százaléka (18 fő), a nappali tagozatos hallgatók 31 százaléka (20 fő) nyilatkozott úgy, hogy nem tervezi folytatni tanulmányait mesterszinten. A levelező tagozatos hallgatók esetében 28 százaléka (11 fő) még nem döntött, a nappali tagozatos hallgatók esetében pedig 16 százaléka (10 fő) nem döntött a folytatást illetően.

6. ábra. A harmadéves óvopedagógus levelező tagozatos hallgatók továbbtanulási szándékai

Ezeket az adatokat, amelyek a hallgatók 2017/2018-as akadémiai év márciusban felvett továbbtanulásról való elképzeléseit tükrözik, össze tudjuk hasonlítani a valós helyzettel. Tehát azzal, hány hallgató iratkozott be a 2018/2019-es tanév mesterszintű képzésére. A kutatás alapján levelező tagozaton 9 hallgató volt teljesen meggyőződve arról, hogy a tanulmányait folytatni fogja, 11 hallgató még nem döntött. A nappali tagozaton 31 hallgató volt teljesen meggyőződve arról, hogy a tanulmányait folytatni fogja,

⁴ https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/eurostudent/eurostudent_tanulmany_hu_

10 hallgató még nem döntött. Az új akadémiai évbe való beiratkozás után elmondható, hogy levelező tagozaton a hallgatók 40%-a (16 fő), a nappali tagozaton a hallgatók 60%-a (38 fő) iratkozott be a mesterszintű képzésre. Elmondható, hogy a levelező tagozatos hallgatók csoportjában és a nappali tagozatos hallgatók csoportjában is 7-7 hallgatót sikerült pluszban meggyőzni a továbbtanulás fontosságáról.

A fentebb elemzett adatokból két megállapítást is levonhatunk. Először azt, hogy a képzés legelején a hallgatók közel 46%-a nem tudja eldönteni, folytatni kívánja-e mesterszinten a tanulmányait. Ez az arány a képzés során valamelyest csökkenni látszik (óvatosságra int az a tény, hogy a megállapítások nem egy longitudinális kutatás eredményei alapján születtek). Csak feltételezhetjük, és reméljük, hogy az alapszint befejezése előtt tervezett mérés adatai, amely a hallgatók továbbtanulási hajlandóságára fog fókuszálni, azt fogják mutatni, hogy a 46%-os továbbtanulást illető határozatlanság csökkenni fog. 2018-ban, az alapszint befejezése előtt, ez a mutató 16% (nappali tagozaton), illetve 22% (levelező tagozaton) volt.

A másik megállapítás, hogy érdemes volt időt és energiát szentelni a pályaaorientációs tanácsadásra, konzultációkra, arra, hogy az alapszakot végzett hallgatókat informáljuk a továbbtanulás lehetőségéről, felhívjuk figyelmüket a továbbtanulás fontosságára, amely meglátásunk szerint növelni fogja esélyeiket a munkaerőpiacon való elhelyezkedésükben.

Záró gondolatok

A pályaaorientáció és pályatanácsadás a mai kor fiataljainak életében nélkülözhetetlen szerepet játszik, mert feladata a tanulókat, de a felnőtteket is képessé tenni arra, hogy saját (tovább)tanulási, munkavállalási, karrierépítési feladataikat el tudják végezni. Ebben a folyamatban az iskolának, a tanácsadási szakembereknek, a tanácsadási rendszernek fontos szerepet kellene játszaniuk. Kutatási eredmények viszont az ellenkezőjét tárják elénk. A pedagógus, a pályatanácsadó funkciójában levő nevelési tanácsadó, a pályaaorientációs tanácsadás, a tanulók pályaaorientációs döntéshozatalában nem bizonyul fontos tényezőnek. Ezzel ellentétben kutatási eredményeink hozzájárultak ahhoz a felvetéshez, hogy a felsőfokú pályaaorientációs tanácsadás, konzultációk, a hallgatók informálása a továbbtanulás lehetőségéről növelheti a hallgatók esélyeit a munkaerőpiacon való elhelyezkedésükben.

Hivatkozott irodalom

- Dianovská, A. (2013): Miesto a úlohy výchovného poradcu v systéme výchovného poradenstva. In. *Kariérové poradenstvo v teórii a praxi*. roč. 2/3. pp. 27–34. Elérhető: http://web.saaic.sk/nrcg_new/kpj/doc/KPJ_2013-03.pdf. Letöltés ideje: 2018. okt. 30.
- Erniholdová, A. (2013) Štruktúra a váha informačných zdrojov pri rozhodovaní stredoškólakov o voľbe vysokoškolského štúdia. In. *Kariérové poradenstvo v teórii a praxi*. roč. 2/3. pp. 44–49. Elérhető: http://web.saaic.sk/nrcg_new/kpj/doc/KPJ_2013-03.pdf. Letöltés ideje: 2018. okt. 30.
- Fuseková, M.,–Blanár, F. (2015): *Sociálne a ekonomické podmienky života študentov vysokých škôl v Európe s dôrazom na výsledky za Slovenskú republiku (Eurostudent V 2012–2015) komparatívna analýza*. Bratislava : CVTI. Elérhető: http://www.cvtisr.sk/buxus/docs//VS/eurostudent/eurostudent_v_web.pdf. Letöltés ideje: 2019. jan. 25.
- Gajdošová, E. (1998): *Školský psychológ a jeho vstup do humanizácie našich škôl*. Bratislava: Príroda.
- Gerbery, D.–Bodnárová, B.–Filadelfiová, J. (2007): *Životné podmienky rodín v medzigeneračnej perspektíve*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny.
- Gurňák, D.–Križan, F.–Lauko, V. (2009): Lokalizácia vysokých škôl na území Slovenska v časovo-priestorových súvislostiach. In. *Úloha univerzít v regionálnom rozvoji*. Košice, Univerzita P. J. Šafárika. pp. 64–83.
http://www.uniregio.fvs.upjs.sk/pdf/zbornik/Gurnak_Krizan_Lauko.pdf
- Hegyi-Halmos, N. (2016): *Az iskolai pályaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben. A pedagógusok vélekedései a pályaorientáció iskolai szerepéről a gimnáziumokban*. Letölthető: http://ppkteszt.elte.hu/file/Hegyi_Halmos_Nora_dissz.pdf. Letöltés ideje 2018. okt. 19.
- Horváth, K.–Németh, A.–Strédl, T.–Szabóová, E.–Tóth-Bakos, A. (2015): *Szlovák–magyar pedagógiai terminológiai kézikönyv. Slovensko-madžarská pedagogická terminologická príručka*. Komárno: UJS.
- Horváthová, K. (1999a): Činnosti uplatňované v práci výchovného poradcu v oblasti profesionálnej orientácie v podmienkach základných škôl. In. *Technológia vzdelávania*. roč. 7, č. 3 (1999), p. 5–8.
- Horváthová, K. (1999b): Činnosti uplatňované v práci výchovného poradcu v oblasti profesionálnej orientácie v podmienkach základných škôl. In. *Technológia vzdelávania*. roč. 7, č. 4 (1999), p. 12–13.
- Kanczné Nagy K.–Tóth P. (2018): „Azért vannak a jóbarátok...” avagy, a lemorzsolódás-kutatás pilot vizsgálatának eredményei a Selye János Egyetemen. In. Tóth P. – Maior E. – Horváth K. – Kautnik A. – Duchon J. – Sass B. (szerk.) *Kutatás és innováció a Kárpát-medencei oktatási térben. III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia, 2018*. pp. 733–759.
- Kenderfi, M. (2011): *Pályaorientáció*. Szent István Egyetem. Letölthető: https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0019_palyaorientacio/ch01.html. Letöltés ideje: 2018. 10. 20.

- Krekuska, R. (2015): Vajdasági magyar szakközépiskolás tanulók pályaválasztási attitűdje. In. Holik I. (szerk.) *Egyéni különbségek szerepe a tanulásban és a pályaválasztásban*. Kutatási füzetek XIII. Szakképzés és Mérnökpedagógiai Tudományos Műhely. Budapest: OE. pp. 195–219.
- Lepěnová, D.–Slovíková, M. (2006): *Predvyskum kompetencii výchovného poradcu. 1. etapa*. Bratislava : MPC. Elérhető: http://web.saaic.sk/nrcg_new/%5Ckniznica%5CMPC-standardy%5C01_predvyskum.pdf. Letöltés ideje: 2018. 10. 30.
- Liskó I. (1998): A pályaválasztás folyamata. In. *Iskolakultúra*. 1998/10. 22–41. Elérhető: http://real.mtak.hu/61827/1/EPA00011_iskolakultura_1998_10_022-041.pdf. Letöltés ideje: 2018. 10. 20.
- Mulik T. (2010): Mi alapján döntenek a fiatalok? – egy kutatás tapasztalatai. In. *Életpálya-tanácsadás*. 2010. II. évf. 1–2. szám. pp. 10–15. Elérhető: http://eletpalya.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=7cfcfb26-cec0-410c-b3d1-47a1694124d7&groupId=10418. Letöltés ideje: 2018. 11. 10.
- Nagy M.–Szabóová, E., Horváth, K.–Kanczné Nagy K.–Tóth-Bakos A.–Orsovics Y.–Strédl, T. (2018): A Lemorzsolódás okainak vizsgálata a harmadéves óvodapedagógus hallgatók körében. In. Tóth P.–Maior E.–Horváth K.–Kautnik A.–Duchon J.–Sass B. (szerk.) *Kutatás és innováció a Kárpát-medencei oktatási térben. III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia*. pp. 903–929.
- Pásztor R. G. (2016): Érmelléki tanulók továbbtanulási szándékai. In. Tóth P. (szerk.) *Empirikus kutatási tanulmányok a közép- és felsőoktatásban*. Szakmai pedagógusképzés sorozat. 27. kötet. Budapest, OE.
- Pogátsnik M. (2015): Életpálya-építés serdülő- és ifjúkorban – kutatás közben. In. Holik I. (szerk.) *Egyéni különbségek szerepe a tanulásban és a pályaválasztásban*. Kutatási füzetek XIII. Szakképzés és mérnökpedagógiai Tudományos Műhely. Budapest, OE. pp. 177–195.
- Princzinger, P. (2010): Javaslat a nemzeti szintű szabályzó és finanszírozási rendszerre. In. *Életpálya-tanácsadás*. 2010. II. évf. 3–4. szám. Letölthető: http://eletpalya.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=8357e8dd-3c93-4e9f-92e4-a6a631e75898&groupId=10418. Letöltés ideje: 2018. 10. 25.
- Ritoók M. (2008): *Pályafejlődés- pályafejlődési tanácsadás. Egy negyven évet átfogó longitudinális pályakövető vizsgálat tanulmányai*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
- Svitek, Sz. (2016): Továbbtanulás a révkomáromi magyar érettségizők körében. Kézirat. A kéziratban említett kutatás a Balassi Intézet – Márton Áron Kutatói Program keretében valósult meg.
- Szabóová, E. (2018): A játékpedagógia oktatásának erősségei a Selye János Egyetem hallgatói szemszögéből. In. *A Selye János Egyetem 2018-as 10. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete: Tantárgypedagógiai szekció. Komárno, Selye János Egyetem, 2018, [CD-ROM]* pp. 81–91.
- Šefránková, M. (1999): Výchovný poradca v škole. In. *Vedenie školy*. Bratislava, RAABE.
- Šramová, B.–Cabanová, K.–Groma, M. (2016): Psychologické a kariérové poradenstvo pre jednotlivcov s postihnutím – nový študijný program Pedagogickej fakulty

- Univerzity Komenského v Bratislave. In. *Kariérové poradenstvo v teórii a praxi*. 2016 – ročník 5 – číslo 9. pp. 14–21. Elérhető: http://web.saaic.sk/nrcg_new/kpj/doc/KPJ_2016-09.pdf. Letöltés ideje: 2018. 10. 25.
- Tóth-Bakos A.–Tóth P. (2018): A lemorzsolódás-kutatás pilot vizsgálatának eredményei a Selye János Egyetemen. In. Tóth P.–Maior E.–Horváth K.–Kautnik A.–Duchon J.–Sass B. (szerk.) *Kutatás és innováció a Kárpát-medencei oktatási térben. III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia, 2018*. pp. 717–732.
- Tóth P. (2018a): Mire lehet következtetni a tanulási stílusból? In. Tóth P.–Maior E.–Horváth K.–Kautnik A.–Duchon J.–Sass B. (szerk.) *Kutatás és innováció a Kárpát-medencei oktatási térben. III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia, 2018*. pp. 822–847.
- Tóth P. (2018b): A tanulmányi előmenetel háttérváltozói felsőoktatás-pedagógiai nézőpontból. *A SJE X. Nemzetközi Tudományos Konferenciája. X. Medzinárodná vedecká konferencia UJS*. Komárom, 2018. szeptember 11–12. – Komárno, 11–12. szeptember 2018. pp. 105–143.

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдіко Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.